

უმცირესობათა ინტეგრაციის გზები: ისტორიული, ეკონომიკური და პოლიტიკური ფაქტორების ახსნა

ანდრადა კოსტოიუ
მთარგმნელი: გიორგი ჩუბინიძე

შესავალი

მრავალფეროვანია ის მიდგომები, რომლითაც სახელმწიფოები თავიანთ ეთნიკურ უმცირესობებს ეპყრობიან. არიან სახელმწიფოები, როგორცაა შეერთებული შტატები და კანადა, რომლებიც აღიარებენ თავიანთი უმცირესობების უნიკალურობასა და გამორჩეულობას. მაგალითად, კანადა გახდა ერი, რომელიც ოფიციალურად არის მოწოდებული, სამთავრობო პოლიტიკების ფართო სპექტრით, შეინარჩუნოს და გააძლიეროს ეთნიკური მრავალფეროვნება. კანადელები თავს მოზაიკად თვლიან.¹ ისინი ცდილობენ სამოქალაქო ასიმილაციის გზით კანადურ საზოგადოებაში ყველა ეთნიკური ჯგუფის გაერთიანებას, ეთნიკურ იდენტობათა მნიშვნელობის უგულვებელყოფის ან დაკნინების მცდელობის გარეშე. შეერთებული შტატები ასევე პატივს სცემს ეთნოკულტურულ მრავალფეროვნებას და მულტიკულტურალიზმს ემხრობა, თუმცა ცალკეული ეთნიკური იდენტობების პოპულარიზება და დაცვა არ არაა სახელმწიფო პოლიტიკების მიზანი.

ასევე არის ისეთი სახელმწიფოები, როგორებიცაა საფრანგეთი და გერმანია, რომლებიც ჯერ კიდევ ფეხს ითრევენ და არც თუ ისე ღიები არიან ეთნიკური მრავალფეროვნების მხარდაჭერაში. გერმანია, მაგალითად, არათუ ღია არაა, არამედ ეწინააღმდეგება კიდევ მულტიკულტურალიზმის იდას. გერმანული ეთნიკური უმცირესობები კვლავ განიცდიან პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ დისკრიმინაციას. გერმანიაში უცხოელი ყოველთვის უცხოელი დარჩება, თუ მას გერმანული სისხლი არ აქვს. მულტიკულტურალიზმის მიმართ უარყოფითი დამოკიდებულება აქვს საფრანგეთსაც, მაგრამ ეს შემთხვევა არაა გერმანიის მსგავსი. საფრანგეთი, რომელმაც თავისი ერი სამოქალაქო მოქალაქეობის რესპუბლიკურ ვერსიაზე ააგო, ცდილობს დაძლიოს და ჩაანაცვლოს თავისი უმცირესობების განსხვავებული ეთნიკური იდენტობები საფრანგეთის მოქალაქის იდენტობით. საფრანგეთისთვის უცხოელი ყოველთვის არ იქნება უცხოელი, როგორც ეს გერმანიის შემთხვევაშია, არამედ ის შეიძლება გახდეს საფრანგეთის მოქალაქე იმ პირობით თუ თავისი ეთნიკურ იდენტობას ფრანგული იდენტობით ჩაანაცვლებს.

მაშ, რატომ აქვთ სახელმწიფოებს ერთმანეთისგან ასეთი განსხვავებული და ზოგჯერ შეუთავსებელი დამოკიდებულებები თავიანთი ეთნიკური უმცირესობების მიმართ? რატომ არის ზოგიერთი სახელმწიფო ღია და მზა, მოახდინოს თავისი ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრირება მათი იდენტობისა და უნიკალურობის ხელშეშლის გარეშე, ხოლო სხვები არ არიან მზად ინტეგრაციისთვის, ან თავიანთი ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრირებას მხოლოდ იმ შემთხვევაში ახდენენ, თუ ისინი უარს იტყვიან საკუთარ იდენტობაზე?

¹ Kivisto, Peter. 2002. Multiculturalism in a global society. United Kingdom: Blackwell Publishers.

ინტეგრაციის ცნება

ინტეგრაცია „რთულად განსასაზღვრი“ ცნებაა. ამგვარად, სანამ განვიხილავდეთ სახელმწიფო „ინტეგრაციის“ სხვადასხვა გზებს და მათი განსხვავებული მიდგომების მიზეზებს, „ინტეგრაციის“ ცნების გაგებასთან დაკავშირებით ჩვენ უნდა რამდენიმე მნიშვნელოვანი განმარტება გავაკეთოთ.

პირველ რიგში, როგორც აკადემიური ლიტერატურა გვეუბნება, უმცირესობათა „ინტეგრაცია“ ბევრნაირად შეიძლება იყოს გაგებული. გასული ათწლეულების განმავლობაში მეცნიერები ეთნიკური უმცირესობების „ინტეგრაციას“ უმცირესობასა და უფრო დიდ საზოგადოებას შორის განსხვავებების წაშლასთან აიგივებდნენ. ამ მკვლევარებს „ინტეგრაცია“ საზოგადოების ხელახალი ჰომოგენიზების პროცესად ესმოდათ, რომელშიც უმცირესობებისგან მასპინძელი საზოგადოების ყველა ღირებულების მიღებას ელიან, მასპინძელი სახელმწიფოსგან ყოველგვარი შემხვედრი ვალდებულების გარეშე.² მიუხედავად ამისა, პოლიტიკურმა, ეკონომიკურმა და სოციალურმა რეალობამ მიგვიყვანა უმცირესობათა ინტეგრაციის გაგების გადახედვამდე. დღესდღეობით, ინტეგრაციად ჩვენ გვესმის ყველა ეთნიკური ჯგუფის თანაბარი უფლებებით ინტეგრაციის პროცესად. ამ ეთნიკურ ჯგუფებს საზოგადოების ყველა სფეროში უნდა მიენიჭოთ თანაბარი უფლებები, მათგან განსხვავებულობის დათმობის მოლოდინის გარეშე. ამ ნაშრომში ინტეგრაცია სწორედ ასე იქნება გაგებული.

უმცირესობათა ინტეგრაციის სამი მოდელი და ისტორიული, პოლიტიკური და ეკონომიკური ფაქტორები, რომლებიც მათ უდევს საფუძვლად

მრავალფეროვანია ის მიდგომები, რომლითაც სახელმწიფოებმა თავიანთი ეთნიკური უმცირესობების „ინტეგრირება“ გადაწყვიტეს. მიუხედავად ამისა, ჩვენ მაინც შეგვიძლია შევადგინოთ მათი ზოგადი მახასიათებლების მიხედვით სახელმწიფოების მიერ უმცირესობების ინტეგრაციის ტიპოლოგია. თუმცა, მნიშვნელოვანია გვესმოდეს, რომ არცერთი ქვეყანა ზუსტად არ ჯდება აქ წარმოდგენილ რომელიმე ტიპში. ქვეყანას შეიძლება ჰქონდეს განსხვავებული დამოკიდებულება სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის მიმართ და ასევე შეიძლება დროთა განმავლობაში შეიძლება თავის ეთნიკურ უმცირესობებთან ურთიერთობის ერთი მოდელიდან,

² ეს შეხედულება ძირითადად დაკავშირებულია ასიმილაციის გზით მიგრანტების უფრო დიდ საზოგადოებაში. ასიმილაციის მოდელები საფუძველს ჩიკაგოს სოციოლოგიის სკოლიდან იღებენ და ისინი ძირითადად დაკავშირებულია მისი ერთ-ერთი წევრის, რობერტ პარკის სახელთან. ის ამტკიცებდა, რომ მიგრანტებსა და მათ ახალ საზოგადოებას შორის ურთიერთქმედების პროცესის მეშვეობით, მიგრანტები „კონტაქტიდან კონკურენციაზე, კონფლიქტიდან შეწყობაზე და ბოლოს ასიმილაციაზე გადადიან“ (Barbara Heisler, “The future of immigrant incorporation: Which models, which concepts”, *International Migration Review*, 1996, Vol. 26(2): 626) მოგვიანებით გორდონმა (1964) შეიმუშავა მრავალგანზომილებიანი ასიმილაციის მოდელი. მან გამოავლინა შვიდი ეტაპი, რომელსაც მიგრანტი მასპინძელ საზოგადოებაში კულტურული ინტეგრაციიდან სტრუქტურულ ინტეგრაციამდე გადის (Gordon, Milton. 1964 “Assimilation in American Life: The role of race, რელიგიური და ეროვნული წარმოშობა”. New York.). დაბოლოს, უახლესი ლიტერატურა გვეუბნება, რომ ახალმოსულთა ასიმილაცია არის სეგმენტირებული ასიმილაცია, იმ გაგებით, რომ იმიგრანტები ასიმილირდებიან და სხვადასხვა სუბკულტურების მახასიათებლებს ავლენენ. მაგალითად, პორტესი (1995), თავის მოდელს შეერთებული შტატების მაგალითზე აგებს. ის ამბობს, რომ მიგრანტების ასიმილაციის გზას მათი კანისფერი და წარმოშობის ქვეყანა განსაზღვრავს. შედეგად, შედარებით მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყნებიდან თეთრკანიანი მიგრანტები თეთრკანიან საშუალო ფენაში ინტეგრირდებიან, ხოლო მუქკანიანი მიგრანტები, რომლებიც ღარიბი ქვეყნებიდან მოდიან ქალაქის დაბალ კლასში ინტეგრირდებიან. ასევე, მიგრანტები, რომლებიც ჩამოდიან შეერთებულ შტატებში ძლიერი ეთნიკური თემების მქონე ქვეყნებიდან, შეეცდებიან შეინარჩუნონ თავიანთი ეთნიკური განსხვავებულობა და თავიანთ ეთნიკურ მიგრანტულ თემებში ინტეგრირდებიან (Portes, Alejandro. 1995. “Immigrants of the Children: Segmented Assimilation and its Determinants”, *The Economic Sociology of Immigration*.)

მეორეზე გადავიდეს, მაგალითად, ასიმილაციის პოლიტიკიდან, თანდათან შეიძლება პლურალიზმის პოლიტიკაზე გადავიდეს.

ცხრილი 1. ინტეგრაციის სამი მოდელი

ინტეგრაციის მოდელები	პლურალისტური/მულტიკულტურული	ასიმილაციური	ექსკლუზიური/ფორმალურად ინკლუზიური
სამართლებრივი/პოლიტიკური განზომილება	<ul style="list-style-type: none"> - უმცირესობებს აქვთ წვდომა და შეუძლიათ მიიღონ მოქალაქეობა - უმცირესობების პოლიტიკური ორგანიზაციები მხარდაჭერილია - ეთნიკური უმცირესობები მონაწილეობენ ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში 	<ul style="list-style-type: none"> - უმცირესობებს აქვთ წვდომა და შეუძლიათ მიიღონ მოქალაქეობა - უგულვებელყოფილია უმცირესობათა პოლიტიკური ორგანიზაციები - ხელშეშლილია ეთნიკური ჯგუფების სახელით პოლიტიკური მობილიზაცია 	<ul style="list-style-type: none"> - ეთნიკური უმცირესობებისთვის ძალიან შეზღუდულია მოქალაქეობაზე წვდომა ან მათ საერთოდ არ აქვთ მასზე წვდომა - ეთნიკური ჯგუფის წევრები მოკლებულნი არიან პოლიტიკურ უფლებებს - უგულვებელყოფილია უმცირესობის პოლიტიკურ მობილიზება
სოციო-ეკონომიკური განზომილება	<ul style="list-style-type: none"> - საჯარო ინსტიტუციები წახალისებულნი არიან თავიანთ პროგრამებსა და პოლიტიკაში ასახონ პლურალიზმი - ეთნიკური უმცირესობებს აქვთ თანაბარი ხელმისაწვდომობა ჯანდაცვაზე, განათლებასა და საცხოვრებელზე - ეთნიკურ უმცირესობებს თანაბარი შესაძლებლობები აქვთ შრომის ბაზარზე 	<ul style="list-style-type: none"> - სკოლის დესეგრეგაციის პოლიტიკა - თანაბარი ხელმისაწვდომობა სოციალურ სერვისებზე 	<ul style="list-style-type: none"> - საბინაო და საცხოვრებელი პირობები, რომლებიც ზრდის ეთნიკური ჯგუფების სეგრეგაციას - ეთნიკურ/რასობრივ უმცირესობათა დასაქმების, განათლებისა და ჯანდაცვის არათანაბარი ხელმისაწვდომობა

ინტეგრაციის მოდელები	პლურალისტური/მულტიკულტურული	ასიმილაციური	ექსკლუზიური/ფორმალურად ინკლუზიური
კულტურულ-რელიგიური განზომილება	<p>- ეთნიკური უმცირესობების კულტურული და რელიგიური თავისებურებების გამოხატვა ოფიციალურადაა მხარდაჭერილი</p> <p>- მულტიკულტურული სასწავლო გეგმები სკოლებში; სახელმწიფო უშვებს სახელმწიფო ენის გარდა სხვა ენებზე ეთნიკური უმცირესობებისთვის სპეციალურ საგანმანათლებლო პროგრამებს</p>	<p>- არსებობს წინააღმდეგობა რელიგიური მრწამსისა და პრაქტიკების საჯარო გამოხატვასთან</p> <p>- აბრკოლებს და ეწინააღმდეგება რელიგიური ძეგლების შექმნას (მაგ. როგორიცაა მეჩეთი)</p>	<p>- არ არსებობს მექანიზმი ან ძალისხმევა სკოლებში ან სხვა სოციალურ სფეროებში ეთნიკური უმცირესობების განსაკუთრებული საჭიროებების უზრუნველსაყოფად.</p> <p>- სასკოლო სეგრეგაციისკენ მიმართული პოლიტიკები</p>

პლურალისტური/მულტიკულტურული მოდელი ემყარება იმ წინაპირობას, რომ ყველა ეთნიკურ ჯგუფს საზოგადოების ყველა სფეროში უნდა მიენიჭოს თანაბარი უფლებები ისე, რომ მათ არ მოუწიოთ თავიანთ მრავალფეროვნებაზე უარის თქმა. ძირითადი მეთოდები, რომლითაც ერი-სახელმწიფოები თავიანთი ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრირებას ახდენენ მათი განსაკუთრებულობის შეზღუდვის გარეშე, ზემოთ მოცემულ ცხრილშია წარმოდგენილი. სახელმწიფო აქტიურად ერთვება ეთნიკური მრავალფეროვნების მხარდაჭერასა და ხელშეწყობაში ისეთი პოლიტიკით, რომელიც მოიცავს ეთნიკური ჯგუფების სპეციფიკურ რელიგიურ და კულტურულ საჭიროებებს და პოლიტიკებს, რომლებიც აძლიერებენ სხვადასხვა პოლიტიკურ ეთნიკურ ორგანიზაციებს. ასევე, ერი-სახელმწიფოს პოლიტიკურ, სოციალურ და ეკონომიკურ ცხოვრებაში ეთნიკური უმცირესობები აქტიურ მოქმედ პირებს წარმოადგენენ.

მაგალითად, ორ სახელმწიფოზე შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მათ აქვთ ეთნიკური ჯგუფების ინტეგრაციის მულტიკულტურული/პლურალისტური რეჟიმი: კანადა და ავსტრალია. შეერთებული შტატები ასევე პატივს სცემს ეთნიკურ კულტურულ მრავალფეროვნებას და ემხრობა მულტიკულტურალიზმს; მიუხედავად ამისა, შეერთებულმა შტატებმა მულტიკულტურალიზმის „laissez-faire“ მიდგომა აირჩია (Castles, 2000, 139).³ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, შეერთებული შტატები ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრირებას მოქალაქეებად ახდენს და შეიწყნარებს კულტურულ განსხვავებებს, თუმცა, სახელმწიფო არ იღებს აქტიურ როლს ეთნიკური კულტურების მხარდასაჭერისა და შენარჩუნების ხელშეწყობაში.

³ Stephen Castles and Alastair Davidson. 2000. *Citizenship and Migration: Globalization and the Politics of Belonging*. London: Macmillan.

არცერთი ეს სახელმწიფო მულტიკულტურული პოლიტიკით არ გაჩენილა. 1960-იან წლებამდე მათ რასისტული პოლიტიკა ჰქონდათ, რომელიც არაევროპელების დისკრიმინაციას ახდენდა. ავსტრალიის შემთხვევაში, სახელმწიფო ინარჩუნებდა ღიად რასისტულ ასიმილაციური პოლიტიკას, რომელიც მკაფიოდ განასხვავებდა თეთრკანიანებსა და არათეთრკანიანებს. როგორც კივისტო ამტკიცებს, „ავსტრალიამ სამართლებრივად და კულტურულად განსაზღვრა თავი, როგორც „თეთრი ავსტრალია წარმოშობის ევროპული ანიჭებდა უპირატესობას და“⁴ იმიგრანტების სოციალურ და კულტურულ ათვისებას, ხოლო ყველა სხვა ახალჩამოსულის (და აბორიგენების) დისკრიმინაციას. ანალოგიურად, კანადამ შეიმუშავა სახელმწიფო პოლიტიკა, რომელიც ორი ეთნიკური, ანგლოფონური და ფრანკოფონური, მიმართულებით იყო გაყოფილი. კანადა 1971 წლამდე აგრძელებდა ყველა სხვა ეთნიკური ჯგუფის უგულვებელყოფას, სანამ მულტიკულტურალიზმი ოფიციალურად არ იქნა მიღებული, როგორც კანადის სახელმწიფო პოლიტიკა.⁵

მიუხედავად ამისა, სამმა მთავარმა ფაქტორმა განაპირობა ის, რომ ამ ორმა ქვეყანამ მულტიკულტურალიზმი აირჩია.

ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს მათი კაპიტალისტური ეკონომიკების საჭიროება იყო, როცა ეკონომიკური ზრდისთვის საჭირო გახდა მოსახლეობის რაოდენობის ზრდაც. ამან შედეგად მოიტანა ეთნიკურად ძალიან მრავალფეროვანი მოსახლეობა, რომლის მართვა ასიმილაციის პოლიტიკით შეუძლებელი აღმოჩნდა. თავიდან კანადის მოსახლეობა აბორიგენებსა და ორ ქართულ ჯგუფს შორის იყო გაყოფილი: ბრიტანელებსა და ფრანგებს შორის. მიუხედავად ამისა, როდესაც ერის ინდუსტრიალიზება დაიწყო, მძაფრად დაისვა სამუშაო ძალის საჭიროების საკითხი და ქვეყანამ დიდი რაოდენობით მიგრანტების მიღება დაიწყო. გარდა ბრიტანეთისა და შეერთებული შტატების მოქალაქეებისა, კანადაში ჩავიდა დიდი რაოდენობით გერმანელი, სკანდინავიელი, პოლონელი, ბერძენი, პორტუგალიელი და სხვა ევროპელი იმიგრანტი.⁶ ასევე, 1962 წლის დასაწყისიდან, როდესაც კანადის საიმიგრაციო პოლიტიკამ „დაასრულა წარსულის „თეთრი კანადის“ პოლიტიკა წამოსული ამერიკიდან ცენტრალური და კარიბის „აზიიდან“,“⁷ მიგრანტების დიდი რაოდენობა შევიდა ქვეყანაში. ახალმოსახლეების მეშვეობით კანადის ეთნიკური მრავალფეროვნება მნიშვნელოვნად გამდიდრდა და კანადა ერთ-ერთი ყველაზე კულტურულად მრავალფეროვანი ქვეყანა გახდა მსოფლიოში. კანადის მსგავსად, ავსტრალიაშიც მოსახლეობა უფრო ეთნიკურად მრავალფეროვანი გახდა. თავიდან ავსტრალიის მოსახლეობის უმრავლესობას აბორიგენი ხალხი შეადგენდა ბრიტანელ და ირლანდიელ ჩასახლებულებთან ერთად. მეორე მსოფლიო ომამდე ავსტრალიის საიმიგრაციო პოლიტიკა უპირატესობას ბრიტანელ მიგრანტებს ანიჭებდა, თუმცა შობადობის კლებამ და წარმოებაში სამუშაო ძალის მზარდმა საჭიროებამ გახსნა კარიბჭე იმიგრანტთა დიდი რაოდენობისთვის აღმოსავლეთ ევროპიდან და აზიიდან. ეს წარმოადგენდა თეთრი ავსტრალიის დასასრულს, რომელიც სხვადასხვა იმიგრანტ თემთა სახლი გახდა. ასიმილაციის პოლიტიკა, რომლითაც ეს ორი ქვეყანა მიგრანტების ჩართვას ცდილობდა, არაეფექტური აღმოჩნდა, რადგან ახალი იმიგრანტი ჯგუფები ეთნიკურ თემებად იქცნენ, რომლებმაც შეინარჩუნეს მშობლიური ენა და ძალისხმევა გასწიებს თავიანთი ეთნიკური მემკვიდრეობის დასაცავად. ნაცვლად ჰომოგენური მოსახლეობის შექმნისა, კანადისა და ავსტრალიის გამოწვევა მდგომარეობდა ეთნიკური თემების დიდი ნაკრების კონტროლსა და მართვაში. მულტიკულტურალიზმი, „სამოქალაქო მულტიკულტურალიზმის“ გაგებით, გაჩნდა, როგორც მექანიზმი, რომელსაც ასეთ ეთნიკურად მრავალფეროვან

⁴ იხ. შენიშვნა 1.

⁵ 1971 წელს პიერ ელიოტ ტრუდოს მთავრობამ მიიღო მულტიკულტურული პოლიტიკის აქტი, რომლის ძალითაც კანადა მრავალფეროვნების პატივისცემისა და მხარდაჭერის ვალდებულებას იღებდა.

⁶ Robert Harney. "So great a Heritage as Ours: Immigration and the survival of Canadian Polity" in In Search of Canada, by Stephen Graubard (ed.), New Jersey: Transaction Publishers.

⁷ Idem 1

მოსახლეობაში სოციალური ერთიანობა უნდა შეენარჩუნებინა. სამოქალაქო ასიმილაციის გზით ყველა ეთნიკური ჯგუფის გაერთიანების მცდელობისას, როგორც კანადაში, ასევე ავსტრალიაში, კულტურული მრავალფეროვნებისთვის დატოვებს სივრცე. შედეგად, იმისთვის, რომ გამხდარიყო კანადის ან ავსტრალიის მოქალაქე, აღარ იყო საჭირო კულტურული ასიმილაცია. თუმცა, აუცილებელი იყო სამოქალაქო ასიმილაცია, რაც იმას ნიშნავდა, რომ როგორც მოქალაქეს, თითოეული ეთნიკური ჯგუფის წევრს ერი-სახელმწიფოს წინაშე ჰქონდა ვალდებულებები და მოვალეობები. 1970-იანი წლებიდან, როგორც კანადის, ასევე ავსტრალიის მთავრობებმა დაიწყეს მულტიკულტურული პოლიტიკის გატარება, რომელიც ხელს უწყობდა ყველა მათი მოქალაქისთვის თანაბარ სამოქალაქო, პოლიტიკური და კულტურული უფლებების უზრუნველყოფას. ორივე სახელმწიფო აქტიურად ჩაერთო სოციალურ დაუცველობასთან ბრძოლაში, ყველა ეთნიკურ ჯგუფს შესთავაზეს ჯანდაცვაზე, განათლებასა და საცხოვრებელზე თანაბარი ხელმისაწვდომობა და პოლიტიკურ ცხოვრებაში და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობისთვის თანაბარი შესაძლებლობები.

ეთნიკურობის პოლიტიკება მულტიკულტურალიზმის გაჩენის მეორე მნიშვნელოვანი ფაქტორია. თუმცა, ავსტრალიის და კანადის შემთხვევები განსხვავებულია. ავსტრალიაში, როგორც კასტლსი აღნიშნავს, სოციალური პოლიტიკის დანერგვის ერთ-ერთი მიზეზი, რომელიც მიმართული იყო კონკრეტულად ეთნიკური იმიგრანტი ჯგუფებისთვის, „პოლიტიკური პარტიების მიერ იმის გაცნობიერებას წარმოადგენდა, რომ მიგრანტები ამომრჩეველთა მზარდ წილს შეადგენდნენ“ (Castles, 2000, 151).⁸ ეს პოლიტიკა პირველად ავსტრალიის ლეიბორისტული პარტიის მთავრობამ შემოიღო და შემდეგ ავსტრალიის მომდევნო მთავრობებმა გააგრძელეს. მათ შეიმუშავეს მთელი რიგი სამთავრობო პოლიტიკები, რომლებიც ეხებოდა კეთილდღეობას, განათლებას ან სერვისებს და რომლებიც აღიარებდნენ და ხელს უწყობდნენ ეთნიკური ჯგუფების განსაკუთრებულ საჭიროებების დაკმაყოფილებას. კანადაში მულტიკულტურული პოლიტიკა პოლიტიკურად მობილიზებული ეთნიკურობის ასახვას წარმოადგენს. აქ ეთნიკურობა პოლიტიკური პარტიების მიერ საარჩევნო მიზეზების გამო არ იყო პოლიტიზირებული, მაგრამ ის პოლიტიზებული იყო მზარდი ფრანკოფონური თემის მიერ, რომელიც თავიანთი პოლიტიკური უფლებების აღიარებისთვის იბრძოდა. კანადის ფრანკოფონურმა ეთნიკურობის პოლიტიკებამ კვებეკში მზარდი ნაციონალისტური მოძრაობა წარმოშვა, რომელიც ამ პროვინციის კანადისგან გამოყოფისკენ ილტვოდა. კვებეკური სეპარატიზმის თავიდან ასაცილებლად და კანადის ერთიანობის შესანარჩუნებლად, კანადის მთავრობას უნდა ეპოვა გზები ეთნიკური ნაციონალისტების მიერ დაყენებული მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად. თავდაპირველად კანადაში მულტიკულტურალიზმი დაიწყო, როგორც „ბიკულტურალიზმი“, რომელიც სახელმწიფო პოლიტიკების მთელ წყებად ითარგმნა, რომელიც აღიარებდა და იცავდა ფრანკოფონური კულტურული იდენტობის გამორჩეულობას. მოგვიანებით, კანადის მთავრობამ გააფართოვა თავისი ბიკულტურული ორიენტაცია მულტიკულტურულ ორიენტაციად, რომელიც ყველა ეთნიკურ უმცირესობას თანაბარ უფლებებს ანიჭებდა საზოგადოების ყველა სფეროში და ამასთან აღიარებდა მათ კულტურულ თავისებურებებს.

კანადისა და ავსტრალიის მულტიკულტურულ პოლიტიკაზე გადასვლას სხვა ფაქტორმაც შეუწყო ხელი და ეს მათი ეროვნული იდენტობის მოქნილობაა.

ამრიგად, ავსტრალიისა და კანადის სახელმწიფოებს შეეძლოთ თავიანთი ეროვნული იდენტობების განმსაზღვრელი ცენტრი რასობრივი და ეთნიკური ნიშნიდან სამოქალაქო ასიმილაციაზე დაფუძნებულ ეროვნულ იდენტობაზე გადაეტანათ. რა თქმა უნდა, შეიძლება ვიკითხოთ, როგორ არის შესაძლებელი ეთნიკური და რასობრივი კუთვნილების, როგორც ეროვნული იდენტობის განმსაზღვრელი ფაქტორიდან სამოქალაქო ასიმილაციაზე დამყარებულ

⁸ Idem 3

ეროვნულ იდენტობაზე გადასვლა. პასუხი მარტივი არ არის. ერთ-ერთი მიზეზი, რამაც ეს შესაძლებელი გახადა — კეთილდღეობის სახელმწიფოს გაჩენა იყო. როგორც კივისტო აღნიშნავს, „სოციალური პოლიტიკის დანერგვამ ხელი შეუწყო საერთო წევრობასა და სოციალურ მოქალაქეობაზე დაფუძნებული ეროვნული კანადური იდენტობის შექმნას“ (Kivisto, 2002, 90).⁹ თუმცა, ეს პასუხი საკმარისი არაა. ორივე ერი მიგრანტების ერებად ჩამოყალიბდა და თავიდანვე მათი ერების მშენებლობის პროცესი ეთნიკურ მრავალფეროვნების წინაშე მიმდინარეობდა.¹⁰ მათ ეროვნულ იდენტობას არ ჰქონდა დრო ერთი ეთნიკური ან რასობრივი იდენტობის ირგვლივ გამყარებულიყო და, შესაბამისად, მათი ეროვნული იდენტობა არ იყო ხისტი და არ იყო არსებითად დაკავშირებული კონკრეტულ ეთნიკურ ან რასობრივ იდენტობასთან. ეს საშუალებას აძლევდა სახელმწიფოებს განეხილათ ხალხის უფრო ინკლუზიური გაგება (რომელიც არ შემოიფარგლებოდა ეთნიკურობითა და რასით) და გაეფართოვებინათ ერისადმი მიკუთვნებულობის განცდა ეროვნული იდენტობის ისეთი ნიშნებისთვის უპირატესობის მინიჭებით, როგორც მოქალაქეობაა.

პლურალისტური/მულტიკულტურული მოდელის მეორე პოლუსზე არის ეთნიკური უმცირესობების ეროვნულ სახელმწიფოში ინტეგრაციის ექსკლუზიური/ფორმალურად ინკლუზიური მოდელი. ეს მოდელი შემუშავებულია იმ სახელმწიფოების მიერ, რომლებსაც ეროვნული იდენტობა „სისხლისმიერ კავშირზე“ აქვთ დაფუძნებული, ასეთებია გერმანია და იაპონია. გერმანელი ან იაპონური ერის წევრობა განისაზღვრებოდა ადამიანის წარმომავლობით ან სისხლით. მაგალითად, გერმანული წარმოშობის ნებისმიერ ადამიანს ხსნილი აქვს გზა გერმანულ ერში წევრობისკენ. ამით იხსნება ის ფაქტი, რომ მოქალაქეობის უფლება მიენიჭა გერმანული წარმოშობის ყველა დაბრუნებულ პირს, რომლებიც მიმოფანტული იყვნენ აღმოსავლეთ ევროპაში და რომ მათ ასევე უხვი სახელმწიფო დახმარება შესთავაზეს საბინაო შეღავათების, საპენსიო უფლებებისა და სხვა სოციალური ბენეფიტების მეშვეობით. მიუხედავად ამისა, იგივე ხელგამლილობა არ განმეორდა გერმანიაში საცხოვრებლად ჩამოსული სხვა ეთნიკური წარმომავლობის მიგრანტების მიმართ. სხვა ეთნიკური ჯგუფების მიმართ გერმანიამ გამორიცხვის პოლიტიკა აირჩია, რომელიც მათ გერმანულ საზოგადოებაში გაერთიანების ხელშეშლას ცდილობდა. ამ ეთნიკური ჯგუფის წევრებს უარი ეთქვათ მოქალაქეობის უფლებაზე და ისინი პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური დისკრიმინაციის ობიექტები გახდნენ.¹¹ გერმანიის შემთხვევის მსგავსად, იაპონური ეროვნული იდენტობა აგებულია *ius sanguinis*-ის („სისხლისმიერი კავშირის“) საფუძველზე, რადგან იაპონელები „ისტორიულად თავიანთ თავს ჰომოგენურ საზოგადოებად განიხილავდნენ, რომელიც რასობრივად განსხვავებული და სხვა ეთნიკურ ჯგუფებზე აღმატებულია“ (Kivisto, 2002, 112). ამრიგად, გერმანიის მსგავსად, იაპონიის მთავრობამ უგულვებელყო და გარიყა სხვა ეთნიკური ჯგუფები.

ამ ქვეყნების მიერ შემუშავებული ექსკლუზიური მოდელები ორიენტირებულია მათი ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკურ და სოციალურ ექსკლუზიაზე და ამავედროულად მათი კულტურული ასიმილაციის მცდელობებზე. ყველაზე საბაზისო დონეზე, პოლიტიკური ექსკლუზია დაიწყო ეთნიკური ან რასობრივი ჯგუფის წევრებისათვის მოქალაქეობაზე უარის თქმით და ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების პოლიტიკური მონაწილეობის შეზღუდვით.

⁹ Idem 1

¹⁰ მაგალითად, კანადაში, ინგლისელებიც და ფრანგებიც თავიანთი ძლიერი ეთნიკური მემკვიდრეობით იყვნენ ჩამოსახლებულები და ამიტომ მათ ერთმანეთის კულტურული განსხვავებების აღიარება მოუწიათ. მართალია, ბრიტანელები ცდილობდნენ ფრანგების ბრიტანულ მეინსტრიმში შესრუტვას — ეს შეუძლებელი აღმოჩნდა და ერის მშენებლობის პროცესის დასაწყისშივე მათ მოუწიათ ოფიციალურად ედიარებინათ ფრანკოფონური თემის კულტურული უფლებები (მაგ., კვებეკის აქტი, რომელმაც 1774 წელს ფრანგულ უმრავლესობას ენობრივი და რელიგიური უფლებები მიანიჭა; Kivisto, 2002, 87).

¹¹ მაგალითად, გერმანული საგანმანათლებლო სისტემა აძლიერებს ეთნიკურ განსხვავებებს და ამავედროულად უპირატესობას გერმანული წარმოშობის ბავშვებს ანიჭებს.

სოციალურ დონეზე ორივე სახელმწიფომ ჩამოაყალიბა პოლიტიკა, რომელმაც ეთნიკური/რასობრივი უმცირესობებისთვის დასაქმებაზე არათანაბარი ხელმისაწვდომობა შექმნა, რამაც დროთა განმავლობაში ეთნიკური უმცირესობები იმ არაკვალიფიციურ და დაბალანაზღაურებად სამუშაოებზე მოათავსა, რომელსაც იაპონელი ან გერმანელი ხალხი თავს არიდებდა (Kivisto, 2002, 112&162).¹² ასევე, მათ საბინაო პოლიტიკამ ეთნიკური უმცირესობების კონცენტრირება გარკვეულ სივრცულ არეალში მოახდინა, როგორც წესი, ქალაქების პერიფერიებში. პოლიტიკური და სოციალური გამრიყავი პოლიტიკების შედეგი სეგრეგირებული საზოგადოება იყო, რომელშიც ეთნიკურ უმცირესობებს განიხილავდნენ და ეპყრობოდნენ, როგორც უცხოელებს.

ამჟამად, ეთნიკური ჯგუფების ხანგრძლივი შიდა და ასევე საერთაშორისო საზოგადოების გარე ზეწოლის გამო ¹³, გერმანიამ და იაპონიამ გარკვეული ნაბიჯები გადადგეს ეთნიკური უმცირესობებისადმი თავიანთი პოლიტიკის გადასახედად. პოლიტიკურ სფეროში, გერმანიის ახალი საიმიგრაციო კანონი მოქალაქეობის უფლებას ანიჭებს გერმანიის მიწაზე დაბადებულ მიგრანტ ბავშვებს, მათდამი ეთნიკური კულტურის დათმობის მოთხოვნის გარეშე.¹⁴ ამ ახალმა კანონმა ასევე მოახდინა უცხოეთში დაბადებული მიგრანტებისთვის ნატურალიზაციის პოლიტიკის ლიბერალიზაცია. მიუხედავად ამისა, გერმანიაში ნატურალიზაცია ხანგრძლივი და რთული პროცედურაა, ამდენად, უცხოეთში დაბადებულ მიგრანტებს შორის ნატურალიზაციის ლიბერალიზაციის შემდეგაც კი ნატურალიზაციის მაჩვენებლები ძალიან დაბალი რჩება. იაპონია ცვლილებების მიმართ უფრო კონსერვატიულია, ვიდრე გერმანია. მიუხედავად იმისა, რომ ახლა შესაძლებელია იაპონიაში მცხოვრები სხვადასხვა ეროვნების წარმომადგენლები და მათი იაპონიაში დაბადებული მშობლები იაპონიის ნატურალიზებული მოქალაქეები გახდნენ, მათ ეს მხოლოდ თავიანთი ეთნიკურობის დათმობის ხარჯზე შეუძლიათ. ამრიგად, ბევრ ეთნიკურ უმცირესობას არ სურს ნატურალიზაცია. მაგალითად, იაპონიაში კორეელები იაპონიაში მცხოვრები „უცხო“ მოსახლეობის 85%-ს შეადგენენ.¹⁵ ამ ეთნიკური ჯგუფის წევრთა უმეტესობა უარს ამბობს ნატურალიზაციაზე, რადგან ისინი სამარცხვინოდ თვლიან თავიანთი კულტურის დათმობას ასიმილაციის დამამცირებელი პროცესის გასავლელად, რომელიც საბოლოოდ მათ მოქალაქეობას მიანიჭებს. აქედან გამომდინარე, მიუხედავად იმისა, რომ ეს ქვეყნები, თითქოს უფრო გახსნილები არიან თავიანთი ეთნიკური უმცირესობებისთვის მოქალაქეობის შეთავაზების კუთხით, მათი შეთავაზება ძალზედ შემზღუდველი და თავშეკავებულია. ეთნიკური უმცირესობები კვლავ პოლიტიკურად მარგინალიზებულები რჩებიან. ასევე, კვლავ თვალსაჩინოა სოციალურ და ეკონომიკურ დონეზე ეთნიკური უმცირესობების სეგრეგაცია. ეთნიკურ უმცირესობებს შორის უმუშევრობის დონე კვლავ უფრო მაღალია კვლავ და ისინი კვლავ ეკონომიკის ყველაზე არაკვალიფიციურ სექტორებში არიან დასაქმებული. აგრეთვე, როგორც ეთნიკური უმცირესობები, ისე იაპონელი და გერმანელი მოქალაქეები, როგორც წესი, ამჟამებზე საბინაო სეგრეგაციას, რადგან ეთნიკური უმცირესობები ეთნიკურ უბნებში ცხოვრებას ირჩევენ, ხოლო გერმანელები და იაპონელები შერეულ უბნებს ტოვებენ.

¹² მაგალითად, იაპონიაში კორეელები ყველაზე დიდ ეთნიკურ ჯგუფს წარმოადგენენ. კორეელების უმეტესობას იშვიათად აქვს კარგი სამსახური და მათი უმეტესობა მალაროს ან ქარხნის მუშად მუშაობს ან მანუფაქტურაში და ხელოსნობაშია დასაქმებული.

¹³ ევროკავშირი გადამწყვეტი ფაქტორი იყო გერმანიის მიერ მოქალაქეობის შესახებ თავისი პოლიტიკის გადახედვასა და შეცვლაში.

¹⁴ მოქალაქეობისა და ნატურალიზაციის ახალ კანონმდებ ყველა განმცხადებელს უნდა დაემტკიცებინა გერმანულ კულტურასთან თვითიდენტიფიკაცია; ეს მოთხოვნა მოხსნილია და განმცხადებელმა მხოლოდ გერმანული ენის ცოდნა უნდა დაამტკიცოს და ხელი მოაწეროს კონსტიტუციისადმი ერთგულების ფიცს.

¹⁵ Daniel Strouthes. Koreans in Japan. World Culture Encyclopedia. <http://www.everyculture.com/East-Southeast-Asia/Koreans-in-Japan.html>

საინტერესო ის არის, რომ მათ მოქალაქეობისა და ნატურალიზაციის ახალ კანონთან ერთად, რომელმაც გააუმჯობესა ეთნიკური იმიგრანტი უმცირესობების მოქალაქეობაზე ხელმისაწვდომობა, გერმანია უფრო მკვეთრად დაიწყო თავისი ეთნიკური უმცირესობების მიმართ კულტურული ასიმილაციის პოლიტიკის გატარება. მოქალაქეობის შესახებ ახალი კანონის შემდეგ, ეთნიკურ უმცირესობებს, რომლებიც ცდილობდნენ მოქალაქეობის მიღებას ამჯერად უნდა ეჩვენებინათ, რომ ისინი თავს გერმანულ ენასთან და კულტურასთან აიდენტიფიცირებდნენ. ამდენად, თავისი ეთნიკური უმცირესობებისადმი გერმანია ალბათ ნელ-ნელა გადადის ექსკლუზიური პოლიტიკიდან ასიმილაციურ პოლიტიკაზე.

ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის სხვა მოდელი მათი ერ-სახელმწიფოში ასიმილაციაა. ეს მოდელი შემუშავებულია ისეთი ქვეყნების მიერ, როგორებიცაა საფრანგეთი და ბელგია (ბელგია პოლიტიკური ასიმილაციისა და მულტიკულტურული მოდელების გადაკვეთაზეა, მისი ფრანგული თემი პოლიტიკური ასიმილაციის ფრანგულ მოდელს ახორციელებს, ხოლო ფლამანდრიული თემი მულტიკულტურულს). პოლიტიკური ასიმილაციის მოდელი ემყარება იმ დაშვებას, რომ საზოგადოებაში უნდა მოხდეს ყველა ინდივიდის მოქალაქედ ასიმილირება. ამრიგად, სახელმწიფოში მცხოვრებლებს აქვთ წვდომა მოქალაქეობაზე და მოქალაქეობის მეშვეობით ინდივიდი სახელმწიფოსთან უშუალო ურთიერთობაში შედის, რომლის შუამავლობა დაუშვებელია რაიმე სახის ჯგუფის მიერ. როგორც კი ისინი მოქალაქეები გახდებიან, ყველა ინდივიდს თანაბარი უფლებები და მოვალეობები ენიჭება და არ არსებობს სპეციფიკური საჯარო პოლიტიკები, რომლებიც სხვადასხვა ეთნიკური, რასობრივი ან რელიგიური ჯგუფის საჭიროებების დაკმაყოფილებაზე იქნება მიმართული.

მიზეზი, რის გამოც ამ მოდელს დღესაც იყენებენ გარკვეული ერი-სახელმწიფოები, ღრმად არის ფესვგადგმული მათ ისტორიაში და სხვადასხვა ეთნიკურ უმცირესობებთან ურთიერთობის გამოცდილებაში.

საფრანგეთს ეკლესიასა და სახელმწიფოს შორის დამაბულობის ხანგრძლივი ისტორია ჰქონდა. 1789 წლის რევოლუციამ ამ ორ ინსტიტუტს შორის რღვევა გამოიწვია და ფრანგული საზოგადოება სეკულარიზდა. „თავისუფლების, თანასწორობისა და ძმობის“ დოქტრინის ქვეშ ყველა ინდივიდის გაერთიანებით, რევოლუციამ საფრანგეთის ეროვნული იდენტობის საფუძველი შექმნა, რაც საფრანგეთის ეროვნული კულტურის ძირითადი ღირებულება გახდა. საფრანგეთის რევოლუციის იდეოლოგია ინდივიდებს შორის თანასწორობის მიღწევას იგივეობის გზით ცდილობდა. საუკუნეების მანძილზე საფრანგეთის სახელმწიფო და საზოგადოება საფრანგეთის რევოლუციის იდეოლოგიის ერთგული რჩებოდა, რითაც იხსნება ის, თუ რატომ არის ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის მათი მოდელი ორიენტირებული ეთნიკური განსხვავებების (საჯარო სფეროდან) მოცილებაზე და ფრანგულ საზოგადოებაში ჰომოგენურობის შექმნაზე. საფრანგეთი თავისი ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციას სამოქალაქო ასიმილაციის გზით ცდილობს; საფრანგეთი ორიენტირებულია ინდივიდების და არა ჯგუფების ინტეგრაციაზე. მართალია საფრანგეთი უარს ამბობს კულტურული განსხვავებების გათვალისწინებაზე, ეთნიკური უმცირესობებისთვის მოქალაქეობაზე და ნატურალიზაციაზე წვდომა არ არის ექსკლუზიური, როგორც სხვა სახელმწიფოების შემთხვევაში ვნახეთ. საფრანგეთი ადამიანებს სთავაზობს მოქალაქეობას როგორც „დაბადების ადგილის“, ისე „სისხლისა და მიწის“ კანონების საფუძველზე და ნატურალიზაციის პროცესი გაცილებით ნაკლებად დამღლელია, ვიდრე გერმანიის. საფრანგეთის მთავრობამ ასევე შეიმუშავა სოციალური პოლიტიკების ნაკრები, რათა სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენელ ინდივიდებს დიდ ფრანგულ საზოგადოებაში ინტეგრაციაში დაეხმაროს მათი საცხოვრებლის, განათლებისა და დასაქმების შესაძლებლობების გაუმჯობესებით. მიუხედავად ამისა, საფრანგეთის ძალისხმევა მოეხდინა მისი ეთნიკური უმცირესობების სამოქალაქო ასიმილაცია — წარუმატებლად ითვლება. ეთნიკური ჯგუფები ეთნიკურ გეტოებში არიან დაჯგუფებული,

სადაც მათ უმუშევრობის მაღალი დონე ხვდებათ (Rudolph, 2006).¹⁶ მეტიც, არა მხოლოდ ეთნიკური თემები არ დაიშალა, არამედ საფრანგეთის მოსახლეობის მზარდი რელიგიური მრავალფეროვნების პირობებში სეკულარიზმის პრინციპიც ექვემდებარება დადგა. ძალიან დიდი მუსლიმი მოსახლეობის ინტეგრაციამ (რომელიც ახლა საფრანგეთში ყველაზე დიდ იმიგრანტ მოსახლეობას შეადგენს) დიდი დებატები გამოიწვია ფრანგულ საზოგადოებაში ისლამის ადგილის შესახებ. საფრანგეთი დღესაც ატარებს ასიმილაციურ პოლიტიკას თავისი ეთნიკური უმცირესობების მიმართ. მიუხედავად ამისა, გაიზარდა ეთნიკური უმცირესობების რაოდენობა, რომლებმაც შეინარჩუნეს თავიანთი კულტურა და „ღიად პრაქტიცირებენ თავიანთ „უცხოობას“ (Rudolph, 2006, 68).¹⁷ ვინაიდან საფრანგეთის სახელმწიფოს არ სურს კომპრომისზე წასვლა და კულტურული მრავალფეროვნების აღიარება, ის ახლა იმიგრაციის შეზღუდვას ცდილობს (მაგ. „თავშესაფრის შესახებ კანონების ხელახალი განსაზღვრით, რათა შეზღუდოს განაცხადები, სამოქალაქო ომების შეწყვეტისთანავე მოხდეს დევნილების ქვეყნიდან გაქვევება“; Rudolph, 2006, 92)¹⁸ და ასევე ართულებს არამოქალაქეების ქვეყანაში ყოფნას (მაგ. „არამოქალაქეებისთვის კეთილდღეობის სისტემებზე წვდომის აკრძალვა“, „თავშესაფრების გადატანა მოსახლეობის უმრავლესობისგან შორს მდებარე სივრცეებში“ Rudolph, 2006, 92).¹⁹

ბელგია ერთი ფედერალური სახელმწიფოა, მაგრამ ეთნიკურ უმცირესობებთან მიმართებით ორი განსხვავებული ხედვით იმართება. ბელგიის შემთხვევაში, ფლამანდრიელი და ფრანკოფონი პოლიტიკის განმსაზღვრელი ჯგუფები ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის განსხვავებულ ჩარჩოებს იყენებენ. მიუხედავად ამისა, რომ ფლამანდრიულმა მთავრობამ მულტიკულტურალიზმზე დამყარებული ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის მოდელი შემოიღო (ანგლო-საქსონური და ჰოლანდიური მოდელების შესაბამისად), ვალონიისა და ბრიუსელის მთავრობებმა ფრანგული მოდელი შემოიღეს, რომელიც ასიმილაციაზეა დაფუძნებული. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ვალონიისა და ბრიუსელის მთავრობების ინტეგრაციის რეჟიმი „ეთნოცენტრულია და ასიმილაციასა და „ჰომოგენიზმს“ იწვევს — მრავალფეროვნების ფუნდამენტურ მიუღებლობას“ (Blommaert & Verschueren, 1994 20).²⁰ საფრანგეთის მსგავსად ეს მთავრობები ორიენტირებულები არიან ინდივიდების და არა ჯგუფების ინტეგრაციაზე. მათი პოლიტიკა მიზნად ისახავს ინდივიდების სოციალურ-ეკონომიკურ ინტეგრაციას, ხოლო ეთნოკულტურული განსხვავებებიდან გამომდინარე საჭიროებების უგულვებელყოფას.

ზოგადი დასკვნები

ერთ-ერთი პირველი დასკვნა, რომელიც ამ ნაშრომში წარმოდგენილი ანალიზიდან გამომდინარეობს, არის ის, რომ ერთ-სახელმწიფოებმა განავითარეს ფილოსოფიები იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა იყოს (ან არ იყოს) ინტეგრირებული ეთნიკური ჯგუფი მათ საზოგადოებაში, რაც მჭიდრო კავშირშია მათ ისტორიულ გამოცდილებასთან და ევოლუციასთან. ინტეგრაცია დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ განსაზღვრავს სახელმწიფო თავის ეროვნულ იდენტობას და ასევე დამოკიდებულია სახელმწიფოს ერის მშენებლობის პროცესზე. იმ სახელმწიფოებისთვის,

¹⁶ Rudolph, Joseph. 2006. *Politics and Ethnicity: A Comparative Study*. Joseph Rudolph. London and New York: Palgrave Macmillan.

¹⁷ რუდოლფის (2006, 62) მიხედვით, საფრანგეთში ახლა „სულ მცირე ხუთი მილიონი მუსლიმია, რომელთაგან ბევრი არ ექვემდებარება ადვილ დეპორტაციას, რადგან ისინი საფრანგეთში დაიბადნენ ან მისი ნატურალიზებული მოქალაქეები გახდნენ“. აგრეთვე, 1990 წლისთვის საფრანგეთში გადასული 4 მილიონი იმიგრანტიდან 1,5 მილიონი იმიგრანტი უცხოელი მუშაკობიდან საფრანგეთის მოქალაქე გახდა (Rudolph, 2006, 68).

¹⁸ Idem 16

¹⁹ Idem 16

²⁰ Blommaert, J. and Verschueren, J. 1994. The Belgian migrant debate, *New Community* 20 (2): 227-251.

სადაც ეროვნული იდენტობა ისტორიულად შერწყმული იყო ეთნიკურ ან რასობრივ იდენტობასთან (როგორცაა გერმანია და იაპონია), ეროვნების უფრო ინკლუზიური განცდის მიღწევა ძალიან რთულია. ამგვარად, ეს სახელმწიფოები მიდრეკილნი იქნებიან თავიანთ ეთნიკურ უმცირესობებთან მიმართებით განავითარონ ექსკლუზიური მოდელები, რომლებიც ორიენტირებულია მათ პოლიტიკურ და სოციალურ გარიყვაზე. ყველაზე ბაზისურ დონეზე, პოლიტიკური გარიყულობა ითარგმნება ეთნიკური ან რასობრივი ჯგუფის წევრებისათვის მოქალაქეობაზე უარის თქმაში (იმ პირობით, რომ მოქალაქეობის მიღება შესაძლებელია მხოლოდ სისხლისმიერი წარმომავლობის გზით) და ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების პოლიტიკური მონაწილეობის შეზღუდვაში. სოციალურ დონეზე, სახელმწიფოები აყალიბებენ პოლიტიკას, რომელიც ქმნის ეთნიკურად/რასობრივად მონიშნული მოსახლეობისთვის არათანაბარ ხელმისაწვდომობას დასაქმებაზე, განათლებასა და საცხოვრებელზე. მეორე მხრივ, ერ-სახელმწიფოებს, რომლებშიც ეროვნულ იდენტობას არ ჰქონდა დრო ერთი ეთნიკური ან რასობრივი იდენტობის (ეროვნული იდენტობის, რომელიც არ არის ხისტი და არსებითად არაა მიზმი კონკრეტულ ეთნიკურ ან რასობრივ იდენტობასთან) გარშემო გამყარებულიყვნენ, უფრო ადვილად გარდაიქმნიებიან და სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფების მოსაცვლად აფართოვებენ ხალხისა და ერისადმი კუთვნილების გაგებას. როგორც წესი, მათი ეროვნული იდენტობის ცნების ტრანსფორმაცია მიიღწევა ეთნიკური ნიშნისთვის წონის შემცირებით და სამოქალაქო კუთვნილებისთვის მისი გაზრდით. ეს ერი-სახელმწიფოები თავიანთ ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრირებას მათი განსხვავებულობის დათრგუნვის გარეშე ახდენენ. მათი მთავრობები აქტიურად ერთვებიან ეთნიკური მრავალფეროვნების მხარდასაჭერასა და ხელშეწყობაში ისეთი პოლიტიკებით, რომლებიც გულისხმობს ეთნიკური ჯგუფების სპეციფიკური რელიგიური და კულტურული საჭიროებების დაკმაყოფილებას. ასევე პოლიტიკებით, რომლებიც აძლიერებენ სხვადასხვა პოლიტიკურ ეთნიკურ ორგანიზაციებს. აგრეთვე არსებობენ ერი-სახელმწიფოები, რომლებმაც ისტორიულად მკაცრად სამოქალაქო ეროვნული იდენტობა ჩამოაყალიბეს, სადაც ეთნიკურობასა და სხვა ტიპის ჯგუფური იდენტობებისთვის ადგილი არაა (როგორცაა საფრანგეთი). მაშინაც კი, როდესაც მზარდი ეთნიკური მრავალფეროვნების წინაშე დგანან, ეს სახელმწიფოები, როგორც ჩანს, მტკიცედ იცავენ თავიანთი უმცირესობების სამოქალაქო ინტეგრაციის პოლიტიკას და უგულბებლყოფენ კულტურულ განსხვავებებს. მთლიანობაში, ამ მიგნებების შედარების საფუძველზე, მე ვიტყვოდი, რომ ეთნიკური ხაზით შექმნილი ეროვნული იდენტობის მქონე ერი-სახელმწიფოები (აქ ვგულისხმობ მონოეთნიკურ ეროვნულ იდენტობებს) და მკაცრად სამოქალაქო იდენტობაზე დაფუძნებული ერი-სახელმწიფოები თანაბრად მოუხეშავეები არიან ეთნიკური მრავალფეროვნების მიმართ. მაშინ როდესაც ეთნიკური ხაზით შექმნილი ეროვნული იდენტობის მქონე სახელმწიფოებს არ სურთ სხვა ეთნიკური ჯგუფების ინტეგრირება იმ მიზეზით, რომ ერი და სახელმწიფო მხოლოდ ერთი და იმავე სისხლის მქონეთა საკუთრებაა, სამოქალაქო იდენტობაზე დაფუძნებული ერი-სახელმწიფოები ეთნიკური კუთვნილების დემონტაჟს ინდივიდების (და არა ჯგუფების) ინტეგრაციისა და კულტურული ასიმილაციის საფუძველზე ცდილობენ. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ სახელმწიფოები, რომლებსაც არც ეთნიკური და არც მკაცრად სამოქალაქო ეროვნული იდენტობა აქვთ, შეიძლება უფრო მეტად ღიები იყვნენ სხვადასხვა ეთნიკურ უმცირესობების ინტეგრაციისთვის (ასეთია კანადისა და ავსტრალიის მაგალითები).

კიდევ ერთი ფაქტი, რაც ამ ანალიზიდან გამომდინარეობს, არის ის, რომ სახელმწიფოები მიდრეკილნი არიან (თუნდაც ფორმალურად) ინტეგრაციის შედარებით ნაკლებად ხისტი ახალი მოდელებისკენ, ვიდრე მათ წარსულში ჰქონდათ. სახელმწიფოები, რომლებიც თავიანთი ეთნიკური უმცირესობების მიმართ ასიმილაციურ პოლიტიკებს ატარებდნენ, ახლა მულტიკულტურულ პოლიტიკებზე გადავიდნენ. ასეთია კანადა და ავსტრალია, რომლებმაც თავიანთი ეთნიკური უმცირესობებისადმი წარსულში გატარებული ასიმილაციური პოლიტიკები ინტეგრაციის მულტიკულტურული რეჟიმებით ჩაანაცვლეს. ეს სახელმწიფოები საჯარო პოლიტიკების მეშვეობით მხარს უჭერენ და აძლიერებენ ეთნიკურ ჯგუფებს, რაც

გულისხმობს ეთნიკური ჯგუფების სპეციფიკური რელიგიური და კულტურული საჭიროებების დაკმაყოფილებას და სხვადასხვა პოლიტიკური ეთნიკური ორგანიზაციების გაძლიერებას. ასევე, სახელმწიფოებმა, რომლებმაც წარსულში უარი თქვეს თავიანთი ეთნიკური/რასობრივი უმცირესობების ინტეგრირებაზე, როგორც ჩანს, შეარბილეს თავიანთი ეთნიკური უმცირესობების მიმართ, თუნდაც ფორმალურად, ექსკლუზივისტური მიდგომები. ალბათ შეიძლება იმის თქმა, რომ ეს სახელმწიფოები ნელ-ნელა ექსკლუზივისტური მიდგომებიდან ასიმილაციურ მიდგომებზე გადადიან.

ეს სახელმწიფოები, როგორც ჩანს, ხელახლა განსაზღვრავენ მოქალაქეობის ცნებას და მას უფრო ინკლუზიურს ხდიან, რათა მოახდინონ იმ ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრირება, რომლებიც დიდი ხნის განმავლობაში იყვნენ ამ სახელმწიფოების მაცხოვრებლები. მაგალითად, გერმანიის შემთხვევაში, მოქალაქეობაზე წვდომა მხოლოდ „სისხლის კავშირის“ საფუძველზე იყო შესაძლებელი. ამ დროისთვის გერმანიამ მიიღო ახალი კანონი, რომელიც მოქალაქეობის უფლებას ანიჭებს გერმანიის მიწაზე დაბადებულ მიგრანტ ბავშვებს. ამ ახალმა კანონმა ასევე გააუმჯობესა ნატურალიზაციის პოლიტიკა უცხოეთში დაბადებული მიგრანტებისთვისაც. მოქალაქეობისა და ნატურალიზაციის ახალ კანონთან ერთად, რომელმაც გააუმჯობესა ეთნიკური იმიგრანტი უმცირესობების მოქალაქეობაზე წვდომა, გერმანია კულტურულად უფრო ასიმილაციონისტური გახდა თავისი ეთნიკური უმცირესობების მიმართ. მოქალაქეობის შესახებ ახალი კანონის მიღების შემდეგ, ეთნიკურ უმცირესობებს, რომლებიც ცდილობდნენ მოქალაქეობის მიღებას, უნდა ეჩვენებინათ, რომ ისინი გერმანულ ენასთან და კულტურასთან აიგივებდნენ თავს. ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ გერმანია საკუთარი ეთნიკური უმცირესობების მიმართ ნელ-ნელა გადადის ექსკლუზივისტური მიდგომებიდან ასიმილაციონისტურ მიდგომებზე.

„უფრო ღია“ ინტეგრაციის პოლიტიკა, როგორც ჩანს, პასუხია ეროვნული სახელმწიფოების კრიზისზე მართონ მზარდი ეთნიკური მრავალფეროვნება. ერთი მხრივ, ეთნიკური მრავალფეროვნების შეუქცევადი მატების წინაშე, სახელმწიფოს ეროვნული ერთიანობის შენარჩუნების ამოცანა გაუჩნდა და იძულებული გახდა ხელახლა შეექმნა და გაეფართოებინა კუთვნილებისა და ხალხობის ცნება, რათა ერის ერთიანობა სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფების თავის თავში ჩართვით შეენარჩუნებინა. მეორე მხრივ, მრავალფეროვნების მიმართ სახელმწიფოს დამოკიდებულება გადახედვა მოხდა ეთნიკური ჯგუფების მხრიდან შიდა და საერთაშორისო საზოგადოების მხრიდან გარე ზეწოლის გაზრდით. ინტეგრაციის უფრო ღია რეჟიმებისკენ სვლა აგრეთვე ამ ზეწოლაზე პასუხიც იყო.

მიუხედავად ამისა, ჩვენ ვერ განვაზოგადებთ იმ დასკვნას, რომ ერი-სახელმწიფოები მიდრეკილნი არიან (თუნდაც ფორმალურად) ინტეგრაციის ნაკლებად უხეში მოდელებისკენ. ჩვენ ასევე ვხვდებით სახელმწიფოებს, რომლებიც ძველ პოლიტიკას აგრძელებენ თავიანთ ეთნიკურ უმცირესობებთან მიმართებით. იმის ნაცვლად, რომ შეცვალონ თავიანთი ინტეგრაციის პოლიტიკა, იმიგრაციისა და ნატურალიზაციის პოლიტიკების გამკაცრებით ეს სახელმწიფოები ზღუდავენ საზოგადოებაში ახალი ინდივიდების შემოდინებასა და დასახლებას.

შეზღუდვები და ნაკლოვანებები

აქ წარმოდგენილი ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის მოდელების ტიპოლოგიას მცირე ნაკლოვანებები აქვს.

პირველი, აქ შემუშავებული ინტეგრაციის მოდელები მხოლოდ მათი ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების მიმართ სახელმწიფოების საჯარო პოლიტიკებსა და რეაგირებებზეა ორიენტირებული. ისინი წარმოადგენენ გზებს, რომლითაც ეროვნული სახელმწიფოები ახდენენ თავიანთი ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრირებას. თუმცა, უნდა გვესმოდეს, რომ ეთნიკური

უმცირესობების ინტეგრაცია არ ხდება მხოლოდ ცალმხრივად, ესე იგი, სახელმწიფოდან ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფებისკენ. მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფოს პოლიტიკა და დამოკიდებულება მათი ეთნიკური უმცირესობების მიმართ, როგორც ჩანს, ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორია მათი ინტეგრაციისთვის, ასევე მნიშვნელოვანია უფრო დიდ საზოგადოებაში ინტეგრაციისთვის ეთნიკური უმცირესობების მხრიდან გაწეული ძალისხმევის შემჩნევაც. ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების ინტეგრაცია ასევე დამოკიდებულია მათ სურვილსა და ინტეგრაციის ძალისხმევაზე. ერთი მხრივ, ყველა ეთნიკურ უმცირესობას არ სურს ერ-სახელმწიფოში ინტეგრირება. ამ ტიპის უმცირესობებთან ურთიერთობისას ყველაზე ღია ინტეგრაციის მოდელებიც კი არაეფექტურად ჩაითვლება. მაგალითად, რუმინეთში რომა თემების ინტეგრაციას მრავალმა სამთავრობო პოლიტიკამ შეუწყო ხელი და დაეხმარა. ეს პოლიტიკები მიზნად ისახავდა სპეციალური კლასების მეშვეობით რომა ბავშვებში განათლების გაუმჯობესებას, რომა მოსახლეობის თანაბარ ხელმისაწვდომობას დასაქმებასა და საცხოვრებელზე და რომა მოსახლეობის უფლებას გაემდიერებინა და დაეცვა თავისი ეთნიკური იდენტობა. მიუხედავად ამისა, ამ თემებმა არ გამოავლინეს ინტეგრაციის დიდი სურვილი და ისინი კვლავაც იზოლირებულები რჩებიან. ეთნიკურად რომა მოსახლეობას რუმინეთის მოქალაქეობა აქვს, თუმცა ისინი არჩევნებში მონაწილეობას არ იღებენ. მიუხედავად იმისა, რომ მათ თავიანთი უმცირესობის პოლიტიკური წარმომადგენლობისთვის პოლიტიკური პარტია („რომა ხალხის პარტია“) შექმნეს, რომა ხალხის პოლიტიკური მონაწილეობა უმნიშვნელოა. ასევე, რომა თემები აგრძელებენ განათლების უარყოფას (და შედეგად მათ ძალიან დაბალი განათლების დონე აქვთ) და აგრძელებენ თავიანთი ტრადიციული პროფესიების მიდევნებას (მაგ. ცხენებით ვაჭრობა, სპილენძის და სხვა ლითონების დნობა). მეორე მხრივ, ზოგიერთი ეთნიკური უმცირესობა უფრო თავდაჯერებულია, ვიდრე სხვები და ისინი მიდრეკილნი არიან პოლიტიკურად ჩაერთონ და გავლენა მოახდინონ მათ ინტეგრაციის პროცესზე. შედეგად, შესაძლებელია, რომ ისინი უკეთესად ინტეგრირდნენ ერ-სახელმწიფოში.

მეორე, ინტეგრაციის შემუშავებული მოდელები მხოლოდ სახელმწიფო დონეზეა ფოკუსირებული. ამრიგად, ეს მოდელები არ იძლევა საშუალებას შეფასდეს და აიხსნას ქვეყნებს შიგნით არსებული ადგილობრივი ვარიაციები (თუ ვივარაუდებთ, რომ ზოგიერთი ქალაქი ან რეგიონი უფრო ღიაა მათი ეთნიკური მრავალფეროვნების მიმართ, ვიდრე სხვა).